

TÖRTÉNELMI SZEMLE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

2019 | 1. SZÁM
LXI. ÉVFOLYAM

Sófalvi András
A Német Lovagrend várépítő tevékenysége a Barcaságban

E. Kovács Péter
A Habsburg hercegek szentföldi utazásai

C. Tóth Norbert
Tolvajok és rablók 1393-ban Szabolcs megyében

Pótó Júlia
Atlaszok és testek.
Anatómiai testkonstrukciók a 20. század elején

Turbucz Dávid
Horthy Miklós a fiumei Haditengerészeti Akadémián

Bartha Ákos
Bajcsy-Zsilinszky Endre fogságban és az ellenállás élén (1944)

TARTALOMJEGYZÉK

LXI. évfolyam, 2019. 1. szám

TANULMÁNY

Sófalvi András • A Német Lovagrend várépítő tevékenysége a Barcaságban	5
E. Kovács Péter • A Habsburg hercegek szentföldi utazásai	17
Pótó Júlia • Atlaszok és testek. Anatómiai testkonstrukciók a 20. század elején	39
Turbucz Dávid • „Mi tagadás, nem tartoztam a szorgalmas tanulók közé”.	
Horthy Miklós a fiumei Haditengerészeti Akadémián	61
Bartha Ákos • Bajcsy-Zsilinszky Endre fogságban és az ellenállás élén (1944)	75

MŰHELY

Kováts Antal András • A budapesti svájci képviselő története	115
Horváth Csaba Sándor • Két világrendszeren átívelő vasúti vállalat, a GYSEV	123

FORRÁS

C. Tóth Norbert • Tolvajok és rablók 1393-ban Szabolcs megyében	149
---	-----

„MI TAGADÁS, NEM TARTOZTAM A SZORGALMAS TANULÓK KÖZÉ”

Horthy Miklós a fiumei Haditengerészeti Akadémián

TURBUCZ DÁVID

„I ADMIT THAT I WAS NOT A HARDWORKING STUDENT”

Miklós Horthy at the Naval Academy of Fiume

A good number of publications have been devoted to the political role of Miklós Horthy in the period between 1919 and 1944. About his earlier life, however, and especially about his career in the Marine Corps from 1882 and 1918, very little has been written so far from a purely scientific perspective. The present paper aims to fill this gap by exploring the studies of Miklós Horthy at the Naval Academy of Fiume. As the period between 1882 and 1886, when he studied there, determined his later promotion, an examination of it is highly justifiable.

Keywords: Miklós Horthy, Marine Corps, Fiume, Socialization, Officer Corps

Horthy Miklós meglehetősen szűkszavúan számol be az emlékirataiban a cs. és kir. fiumei Haditengerészeti Akadémián eltöltött négy évről (1882–1886) és különösképpen a tanulmányi előmeneteléről, a tanulásban elért teljesítményéről. Ennyit tudunk meg: „Mi tagadás, nem tartoztam a szorgalmas tanulók közé, inkább a gyakorlatias dolgokat kedveltem.”¹ Erich Heyssler sorhajókapitány, Horthy Miklós barátja ezzel kapcsolatban a következőket írta a kiadatlan emlékiratában: „Horthy a Haditengerészeti Akadémián mindig az utolsók közé számított az évfolyamában, és a könnyelmű tiszt sohasem halmozott fel túl sok ismeretet az iskolapadban. Talán pontosan ezért tudta megőrizni egészséges és természetes józan gondolkozását. Jó kedélyű, a végletekig merész ember volt, jó lovas, kitűnő vívó, jó vitorlázó és céllövő.”² A két visszaemlékezés lényege megegyezik, azonban nem tudjuk meg sem Horthy Miklóstól, sem Erich Heysslertől, hogy pontosan mit is takartak az idézett állítások („nem tartoztam a szorgalmas tanulók közé”, „sohasem halmozott fel túl sok ismeretet”).

Turbucz Dávid, PhD, posztdoktor kutató, MTA BTK TTI, Horthy-korszak témacsoport. A tanulmány megírásához szükséges kutatás a Tempus Közalapítvány (Collegium Hungaricum Ösztöndíj) támogatásával történt 2016-ban.

¹ Horthy Miklós: *Emlékirataim*. Bp., 2011. (Emlékezések) 11.

² Idézi Paul G. Halpern: *Otrantói ütközet. Az Adria bejáratának ellenőrzése az I. világháborúban*. Győr, 2007. 67.

Ráadásul a történeti kutatások sem helyeztek eddig hangsúlyt arra, hogy levéltári források alapján rekonstruálják Horthy Miklós haditengerészeti pályafutásának első éveit, illetve – hozzáteszem – a későbbi szakaszait sem. Annak ellenére, hogy a Hadtörténelmi Levéltárban elérhető a Horthy Miklós tanulmányi eredményeit tartalmazó iratok másolatai,³ az eredeti dokumentumok a bécsi Kriegsarchivban (Österreichisches Staatsarchiv) találhatók.⁴ Sipos Péter 1993-ban megjelent tanulmányában – levéltári forrásokra történő hivatkozás nélkül – annyit közöl ezzel kapcsolatban, hogy „Horthy kadét az elméleti tudnivalók elsajátításában nem buzgólkodott, beérte annyival, amennyi éppen elegendő volt ahhoz, hogy ne valljon kudarcot. Szorgalmat tanúsított viszont a nyelvtanulásban. [...] Kitűnt a gyakorlati és a sport jellegű tárgyakban, így a vitorlázásban, az evezésben, az úszásban és a lögyakorlatokban. A hajózás rejtelseit meglepő könnyedséggel sajátította el.”⁵ Csonkaréti Károly ugyanebben az évben publikált egy könyvet *Horthy, a tengerész* címmel. A tanulmányokat illetően Csonkaréti Horthy emlékirataira támaszkodott: „Horthy 1882–1886 közötti akadémiai életéről csak annyit tudunk, amennyit önmagáról elárul: nem tartozott a szorgalmas tanulók közé, inkább a gyakorlatias dolgokat kedvelte.”⁶ Thomas Sakmyster szintén kiemelte, hogy „Horthy lexikális tudása sosem volt kiemelkedő”.⁷ A 2011-ben megjelent Horthy Miklós-életrajzomnak az akadémista évekről szóló részében én is Horthy emlékirataira támaszkodtam, levéltári kutatásokat nem végeztem, így könyvem vonatkozó része mindenképpen átértékelésre szorul.⁸ Legutóbb Catherine Horel foglalkozott Horthy Miklós életével. 2014-ben jelent meg franciául, majd 2017-ben magyarul a Horthy Miklósról írt életrajza. Horel sem helyezte súlyt Horthy akadémista pályafutásával kapcsolatban a bécsi vagy a budapesti levéltári források felkutatására.⁹ Ráadásul azt is megjegyezte, hogy „az osztrák levéltári anyagok eltűntek Budapest ostromakor”, ugyanis „Horthy személyes iratait, amelyeket a bécsi katonai levéltárban [Kriegsarchiv] őriztek, Wilhelm Miklas elnök átadta neki Bécsben [1936. december elején – T. D.], amikor hivatalos látogatáson ott járt”.¹⁰ Kétségtelen, hogy Horthy Miklós Qualifikationsliste-je nem található meg a bécsi Kriegsarchivban, azonban egyéb levéltári források alapján egészen jól rekonstruálható Horthy Miklós akadémista, majd haditengerészeti pályafutása.

E tanulmányommal eme hiányosságok pótlására törekszem annak érdekében, hogy pontosabban láthassuk, hogyan is indult el az 1880-as években Horthy Miklós haditengerészeti karrierje.

³ Hadtörténelmi Levéltár (Budapest; = HL) Personalia VII. 186. 205. d.

⁴ Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Neues Marinearchiv (Bécs; = ÖStA KA, NMA.) Marinesektion des Kriegsministeriums, Präsidial-Kanzlei (= MS, PK.) 1882. Kt. 170–171., 181., 193–194., 211–212., 227. A pontos hivatkozásokat lásd a későbbi lábjegyzetekben.

⁵ Sipos Péter: Előportré a névadóhoz. Horthy Miklós, a tengerésztiszt. *Világosság* 34 (1993) 6. sz. 20.

⁶ Csonkaréti Károly: *Horthy, a tengerész*. Bp., 1993. 13.

⁷ Thomas Sakmyster: *Admirális fehér lovon. Horthy Miklós, 1918–1944*. Bp., 2001. (Helikon Universitas) 13.

⁸ Turbucz Dávid: *Horthy Miklós*. Bp., 2011. 20–22.

⁹ Catherine Horel: *Horthy*. Bp., 2017. (History Könyvek) 33–34.

¹⁰ Uo. 12.

Felvétel a Haditengerészeti Akadémiára

A cs. és kir. Haditengerészeti Akadémia székhelye 1866-tól 1918-ig Fiume volt.¹¹ Az intézmény első számú feladata a cs. és kir. Haditengerészet tisztikara utánpótlásának kiképzése volt.¹² Ez volt az egyetlen olyan intézmény az Osztrák–Magyar Monarchiában, amely hivatásos tiszteket képzett a haditengerészet számára.¹³ A növendékek létszáma a szabályzat értelmében 1882-ben 110 volt, amely a képzési díj tekintetében három csoportra oszlott: ingyenes hely (55 fő), félig ingyenes hely (25) és fizetős hely (30 fő).¹⁴

A felvételi eljárás előírásait a Haditengerészet Akadémia szabályzata tartalmazta. Horthy Miklós felvételi je esetében az 1882. évi szabályzat volt irányadó. Eszerint csak osztrák és magyar állampolgárok jelentkezhetek.¹⁵ A feltételek között előkelő helyen szerepelt a testi alkalmasság, amely nemcsak a négyéves tanulmányi idő, hanem az azt követő tengeri és szárazföldi szolgálat tekintetében is elsőrangú szempont volt. A testi alkalmasságot a haditengerészet egyik aktív szolgálatban álló orvosa vizsgálta.¹⁶ Az életkort tekintve 14–16 éves fiatalok nyújthatták be jelentkezésüket.¹⁷ Az erkölcsi magatartást is figyelembe vették, amelyet a korábbi iskolai bizonyítványok alapján értékelték.¹⁸ Az előírások szerint minimum közepes eredménnyel kellett végeznie középfokú tanulmányait (reáliskola, gimnázium) a jelöltnek. Ezt szintén a bizonyítványokkal kellett igazolni.¹⁹ Végezetül eredményesen le kellett tenni a felvételi vizsgát.

A jelentkezés úgy kezdődött, hogy a jelöltnek az illetékes hadkiegészítő parancsnoksághoz kellett eljuttatni a felvételi kérvényét és az előírt dokumentumokat (keresztlevél vagy születési bizonyítvány, állampolgársági bizonyítvány, katoniorvosi igazolás, oltási igazolás, iskolai bizonyítvány).²⁰ Ki kellett tölteni egy úgynevezett minősítési kérelmet [Qualifikationseingabe], amely összegezte a jelöltre és a szüleire, illetve testvéreire vonatkozó legfontosabb adatokat.²¹ A Hadügyminisztérium Tengerészeti Osztálya [Marine-sektion des Kriegsministeriums] megvizsgálta a beérkezett kérelmeket és előjegyzésbe vette azokat, akik a benyújtott dokumentumok alapján a felvételre megfelelőnek tűntek. Erre az adott év augusztus 10-éig sor került.²² Szeptember 10-én kezdődött a felvételi vizsga az előjegyzésbe vett hallgatók számára. Felvételi vizsgát az alábbi tárgyakból kellett tenni: német nyelv, matematika, földrajz és történelem, természettudományok (természettörténet, fizika, kémia). Német nyelvből és matematikából írásbeli és szóbeli vizsga

¹¹ Peter Salcher: *Geschichte der k. u. k. Marine-Akademie*. Pola, 1902. 27.

¹² Uo. 33.

¹³ Csonkaréti: *Horthy*, 11.

¹⁴ *Statut und Dienst-Vorschriften für die k.k. Marine Akademie*. Wien, 1882. 1.; Csonkaréti: *Horthy*, 11.

¹⁵ *Statut und Dienst-Vorschriften*, 6.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo. 7.

²¹ Uo. 7., 135.

²² Uo. 8.

is volt, a többi tárgyból csak szóbeli vizsgát kellett tenni. A felvételi vizsgának az volt a célja, hogy felmérjék: a jelölt mennyire alkalmas a négyéves képzésre. A vizsga értékelése többfokozatú skálán történt. Az eljárás végén a felvételi bizottság szakvéleményt adott arról, hogy a jelöltet alkalmasnak tartja-e a felvételre.²³

Horthy Béla, Miklós bátyja már a Haditengerészeti Akadémia növendéke volt, amikor 1880. május 29-én véletlen lőszerrobbanás következtében megsérült, majd napokkal később vérmérgezésben meghalt. Feltételezhetően bátyja példája lebegett a szeme előtt, amikor a 14 éves Horthy Miklós úgy döntött, hogy a haditengerészeti pályát választja.²⁴ Horthy emlékiratainak tanúsága szerint édesanyja érte el, hogy az édesapja is elfogadja fia döntését („anyámnak mégis sikerült atyámat áthangolni”).²⁵ Egyéb forrással a motivációját illetően nem rendelkezünk.²⁶ Édesapja, Horthy István június 13-án kelt levelében kérte fia felvételét a Haditengerészeti Akadémia egyik fizetős helyére. Horthy Miklós minősítési kérelme 1882. július 8-án Sopronban készült el, amelyet ezt követően eljuttattak a soproni hadkiegészítő parancsnoksághoz. A felvételihez szükséges dokumentumok július 15-én jutottak el a Hadügyminisztérium Tengerészeti Osztályára.²⁷ Az 1882. évben 65 fő nyújtotta be a jelentkezési kérelmét [Aufnahmegesuch].²⁸ Horthy Miklós tehát rosszul emlékezett, amikor azt írta emlékirataiban, hogy „a jelentkezők száma, ha jól emlékszem, hatszáztizenkettő volt”.²⁹ A 65 jelentkező közül 48 főt – köztük hat magyart – vett a Tengerészeti Osztály előjegyzésbe [Vormerkungsliste für Aspiranten der k. k. Marine-Akademie], tehát őket hívták be a szeptemberi felvételre. A fizetős helyekre előjegyzettek száma 18 volt, köztük 4 magyar, egyikük Horthy Miklós.³⁰ Horthy felvételi vizsgájának összesített eredménye elégséges [genügend] volt.³¹ A felvételi eljárás eredményeként 31 főt vettek fel az első évfolyamra (köztük öt magyart). A teljesen ingyenes helyekre 16 fő nyert felvételt, míg a félig ingyenes helyekre 4 fő, végül 11 főt vettek fel a fizetős helyekre, közülük – Horthy Miklóst is beleértve – három magyart.³²

²³ Statut und Dienst-Vorschriften, 8–11.; Csonkaréti: *Horthy*, 11–12.

²⁴ Turbucz: *Horthy*, 18.

²⁵ Horthy: *Emlékirataim*, 11.

²⁶ A családi háttérhez lásd még Horthy Miklós 1938-ban megjelent hivatalos életrajzát. Báró Doblhoff Lily: *Horthy Miklós*. Bp., 1938. (2. kiad.) 29. Eszerint „A szülők keményen állást foglaltak a gyerek kívánsága ellen. Hiszen tragikus szerencsétlenség következtében csak nemrég veszítették el ugyanebben az akadémiában egyik fiukat. [...] Újra és újra visszatért [Horthy Miklós – T. D.] kívánságára és makacs kitartása végre is győzedelmeskedett.”

²⁷ HL Personalia VII. 186. 205. d. Horthy felvételi kérelme a fiumei cs. és kir. haditengerészeti akadémiára. 1882. június 13.; ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1882. Kt. 170. V/19. Nr. 985.

²⁸ ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1882. Kt. 170. V/1–65.

²⁹ Horthy: *Emlékirataim*, 11.

³⁰ HL Personalia VII. 186. 205. d. A fiumei cs. és kir. haditengerészeti akadémia 1882. évi felvételi vizsgáival kapcsolatos iratok. 5–15.

³¹ Uo. 44–45.

³² Uo. 33–46., 53. Horthy Miklós emlékei szerint 42 fő nyert felvételt. Horthy: *Emlékirataim*, 11.

A tantárgyak

A Haditengerészeti Akadémián oktatott tantárgyakat négy csoportra osztották: általános tárgyak, szaktárgyak, katonai és tengerészeti gyakorlatok, illetve egyéb képességek és készségek.

Az általános tárgyak [Allgemeine Bildungsgegenstände] csoportjában a római katolikus vallásoktatás 1882-ig volt kötelező tárgy, tehát addig az évig, amikor Horthy Miklós megkezdte a tanulmányait az Akadémián. Ettől kezdve a vasárnapi miséken és istentiszteleteken kellett a hallgatónak részt venniük, vagyis a nem római katolikus vallásúak részt vehettek a saját felekezetük istentiszteletein.³³ Német volt az oktatási nyelv, de külön tárgyként is tanulták a hallgatók.³⁴ A francia és az angol közül választani kellett az első év elején.³⁵ 1858-tól szerepelt a tantervben a horvát nyelv, amelynek elsajátítása a későbbi szolgálat miatt volt lényeges.³⁶ A magyar 1882-től volt kötelező a magyar anyanyelvűek számára.³⁷ A nyelvtanítás a tanórák körülbelül egynegyedét tette ki.³⁸ A földrajz és történelem oktatásának középpontjában az Osztrák–Magyar Monarchia állt, de a hallgatók a világ más részeiről is tanultak, mivel ezek az ismeretek megkönnyítették a későbbi szolgálatot, lehetővé tették, hogy a tisztek eligazodjanak más kultúrákban és földrészekben is.³⁹ Ezt egészítette ki a természettörténet.⁴⁰ A 19. század első felében még a matematika – a hozzá kapcsolódó tárgyakkal – volt a tengerésztiszti képzés alapja, majd egyre inkább a fizika és mechanika, a gőzenergia, a gőzhajók fokozatos elterjedése miatt.⁴¹ A gőzenergia mellett a tengerészet 19. században végbement átalakulásában a villamos energia szerepe volt még meghatározó. A fából épített vitorláshajókat lassan felváltották a vasból és acélból készült gőzhajók. Így került a 19. század második felére a fizika és a mechanika a tengerésztiszti képzés alapvető tantárgyai közé.⁴² Horthy Miklós tehát éppen abban az időszakban végezte tanulmányait a haditengerészeti akadémián, amikor e két tárgy jelentősége megerősödött, bár a matematika óraszámát továbbra is magas volt. Az általános tárgyak közé tartozott még a szabadkézi rajz és a szépírás.⁴³

A tantárgyak második csoportját a szaktárgyak [Fachgegenstände] alkották. Gyakorlati geometriából az alapvető ismeretek elsajátítása volt a cél, hogy a jövőbeni tisztek kisebb adatfelvételeket végre tudjanak hajtani és nagyobb felmérésekben részt tudjanak venni. A szituációrajzolás célja az volt, hogy a tisztek a térképek olvasása mellett azokat

³³ Salcher: *Geschichte*, 38.; *Statut und Dienst-Vorschriften*, 59.

³⁴ Salcher: *Geschichte*, 38–39.

³⁵ Uo. 39.

³⁶ Uo. 40.; *Statut und Dienst-Vorschriften*, 36.

³⁷ Salcher: *Geschichte*, 40.; Lawrence Sondhaus: *The Austro–Hungarian Naval Officer Corps, 1867–1918. Austrian History Yearbook* 24 (1993) 63.

³⁸ Sondhaus: *The Austro–Hungarian*, 63.

³⁹ *Statut und Dienst-Vorschriften*, 38–39.; Salcher: *Geschichte*, 44–46.

⁴⁰ *Statut und Dienst-Vorschriften*, 39.

⁴¹ Salcher: *Geschichte*, 40–43.; *Statut und Dienst-Vorschriften*, 41–43.

⁴² Salcher: *Geschichte*, 42–44.

⁴³ *Statut und Dienst-Vorschriften*, 44.

kiegészíteni, rajzolni is képesek legyenek.⁴⁴ A hajózás tudományát – amely a matematika, a fizika és a mechanika mellett a képzés alapját jelentette – 1860-tól két részben, szárazföldi és tengeri navigációként oktatták.⁴⁵ Az alapos képzés eredményeként a hallgatók elsajátíthatták a navigáció alapjait.⁴⁶ A nemzetközi tengeri jog is a képzés részét alkotta az utolsó félévben.⁴⁷ A szaktárgyak között – a haditengerészet átalakulásával is összefüggésben – fontos szerepet töltöttek be a főként a negyedik évfolyamon tanított tüzérségi, hajóépítési és hajógépészeti ismeretek. A hajógépészeti ismereteket 1838-ban kezdték el oktatni, majd a tantárgy jelentősége a későbbiekben fokozatosan nőtt.⁴⁸ A változások ellenére – minden évfolyamban – továbbra is oktatták a vitorla használatát és a vitorlás hajókkal való manőverezést.⁴⁹ Az átmenet időszakában ugyanis – amikor vitorlás és gőzhajók egyaránt aktív szolgálatban voltak a haditengerészetben – ezekre az ismeretekre is szükség volt.⁵⁰ A fentiekben összefoglalt tárgyakat egészítette ki a tengeri taktika oktatása, de a képzés során a tengerésztiszt-jelöltek foglalkoztak a haditengerészet és a hadsereg szervezetével, a tengerészeti adminisztrációval és a szolgálati szabályzat [Dienst Reglement] elsajátításával is.⁵¹

A képzést néhány gyakorlati tárgy (gyalogsági, tüzérségi és vitorlázási gyakorlat) és egyéb készségfejlesztő óra (torna, úszás, tánc és zene) egészítette ki. Az előbbiek április, május és június hónapokban voltak az órarend részei, míg az utóbbiak heti gyakorisággal fordultak elő (1. táblázat).

1. táblázat. A tantárgyak a Haditengerészeti Akadémián

Csoport	Tantárgy	Heti óraszám ⁵²				Megjegyzés
		I.	II.	III.	IV.	
		évfolyam				
1. általános tárgyak	német nyelv	3	3	3	–	
	horvát nyelv	–	3	2	2	
	olasz nyelv	–	–	–	4	
	magyar nyelv	2	2	2	2	nem kötelező tantárgy
	francia nyelv	3	3	4	4	csak az egyik idegen nyelv kötelező
	angol nyelv	3	3	2	2	

⁴⁴ Statut und Dienst-Vorschriften, 45–46.

⁴⁵ Salcher: Geschichte, 50.

⁴⁶ Statut und Dienst-Vorschriften, 46–47.

⁴⁷ Uo. 48.

⁴⁸ Salcher: Geschichte, 47.

⁴⁹ Statut und Dienst-Vorschriften, 51–53.

⁵⁰ Salcher: Geschichte, 51–52.

⁵¹ Statut und Dienst-Vorschriften, 53–55.; Salcher: Geschichte, 53–54.

⁵² A táblázatban például a 3¹ azt jelenti, hogy a heti óraszám az első félévben 3 volt.

Csoport	Tantárgy	Heti óraszám				Megjegyzés
		I.	II.	III.	IV.	
		évfolyam				
1. általános tárgyak	földrajz-történelem	3	3	3	–	
	természettörténet	3 ¹ , 2 ²	2	–	–	
	fizika	–	3	3	–	
	kémia	2	3	–	–	
	matematika	9	8	–	–	
	ábrázoló geometria	4	3	–	–	
	differentiál- és integrálszámítás	–	–	3	–	
	elméleti mechanika	–	–	–	3	
	szabadkézi rajz	4	2	2	–	
	szépírás	1	–	–	–	
2. szaktárgyak	gyakorlati geometria és szituációrajzolás	–	–	–	4	
	a hajózás tudománya (földi és csillagászati navigáció)	–	–	6	5	
	oceanográfia és meteorológia	–	–	2 ²	2 ¹	
	tengeri jog	–	–	–	2 ²	
	tűzvédelmi ismeretek	–	–	4	4	
	hajóépítési ismeretek	–	–	–	3	
	hajógépészet	–	–	–	2	
	vitórlázás és manőver	2	1	2	2 ²	
	tengeri taktika	–	–	–	2	
	a haditengerészet és a hadsereg szervezete	–	–	1 ¹	–	
	egészségi ismeretek (hajó higiénia)	1	1	½	–	
	tengerészeti adminisztráció	–	–	1	–	
	szolgálati szabályzat	1	1	1	1	
3. katonai és tengerészeti gyakorlatok	gyaloglási gyakorlat	1	1	1	1	
	tűzvédelmi gyakorlatok	1½	1½	1½	1½	áprilisban, májusban és júniusban
	vitórlázási gyakorlatok	–	–	–	–	
	evezési gyakorlatok	–	–	–	–	

Csoport	Tantárgy	Heti óraszám				Megjegyzés
		I.	II.	III.	IV.	
		évfolyam				
4. egyéb képességek és készségfejlesztés	vívás	–	–	2 ¹ , ¾ ²		
	torna	1	1	½	½	
	úszás	–	–	–	–	1–2 óra hetente
	tánc	–	–	–	–	1–2 óra hetente
	ének és zene	–	–	–	–	1–2 óra hetente

Forrás: *Statut und Dienst-Vorschriften*, 152.

Horthy tanulmányi eredményei

Horthy Miklós tanulmányi előmeneteléről a félévi és az év végi vizsgák eredményei tájékoztatnak bennünket.⁵³ Az általános képzési tárgyakból és a szaktárgyakból volt vizsga, vallástanból nem.⁵⁴ A félévi és az év végi vizsgák között írásbeli (nyelvek, matematika, differenciál- és integrálszámítás) és szóbeli vizsgák (néhány kivétellel az összes tantárgy) egyaránt voltak.⁵⁵

A hallgatókat hatfokozatú skálán értékelték. A kiváló [vorzüglich] teljesítményt nyújtók tudása a szabályzatban foglaltak alapján a tananyag egészében alapos, mélyreható volt, könnyen alkalmazták a tanultakat, amelyekről meggyőzően számoltak be a vizsga során. A nagyon jó [sehr gut] minősítést azok kapták, akik ugyan hiánytalan tudással rendelkeztek, de kevésbé meggyőzően adták azt vissza a vizsgán. A jó [gut] értékelés a vizsgázó tudásának kisebb hiányosságaira utalt. A jelentősebb hiányosságokkal rendelkezők kapták az elégséges [genügend] értékelést – amennyiben ismerték a tananyag alapvető részeit. Az utolsó előtti kategória az elégtelen [ungenügend] volt, vagyis a tanuló tudása a követelményeknek nem felelt meg. Rossznak [schlecht] azokat minősítették, akik a tudásuk hiányossága mellett hanyag és kelleetlen magatartást tanúsítottak.⁵⁶ Az egyes osztályzatokat pontokra számolták át, amelynek összértéke adta meg a vizsgázó összesített eredményét: kiváló (5), nagyon jó (4), jó (3), elégséges (2) és elégtelen (1).⁵⁷ Az összesített eredmény határozta meg a hallgató osztályrangját.⁵⁸ Az osztályrang mellett még egyféleképpen kategorizálták a hallgatókat: öt csoportba osztották be őket tanulmányi ered-

⁵³ Nem rendelkezünk sajnos olyan forrásokkal, amelyek az egyes vizsgák lefolyásába nyújtanak betekintést, így a vizsgaeredmények elemzésére vagyunk utalva.

⁵⁴ *Statut und Dienst-Vorschriften*, 62.

⁵⁵ Uo. 63–64.

⁵⁶ Uo. 67–68.

⁵⁷ *Statut und Dienst-Vorschriften*, 62., 69. A rossz osztályzatokat nem vették figyelembe. Emellett szükséges megjegyezni, hogy mindig maximum tizennégy tárgy eredményét vették számításba. Ha a tárgyak száma ezt meghaladta, akkor az egyik nyelvet kihagyták. Ez általában a magyar volt, amelyből Horthy Miklós mindig kiváló osztályzatot kapott.

⁵⁸ A harmadik és a negyedik csoportba sorolt tárgyakból elért eredmények nem számítottak bele az összesített eredménybe. *Statut und Dienst-Vorschriften*, 62., 69–70.

ményük alapján. Az első csoportba azok kerültek, akiknek a teljesítménye a kiváló és a jó között volt, azonban közelebb állt a kiválóhoz és nem rendelkezett az illető jó alatti érdemjeggyel. A második csoportba azokat sorolták, akiknek az átlaga szintén a kiváló és a jó között helyezkedett el, de közelebb állt a jóhoz és ők sem rendelkeztek a jónál rosszabb érdemjeggyel. A harmadik csoportba kerültek azok, akiknek a teljesítménye a jó és az elégséges között volt, de valamivel közelebb állt a jóhoz, mint az elégségeshez és a hallgató nem rendelkezett elégségesnél rosszabb eredménnyel. A negyedik csoportot azok alkották, akik nem feleltek meg a harmadik csoportba kerülés feltételeinek, viszont nem volt elégtelen jegyük. Az ötödik csoportba kerültek azok, akik valamilyen tárgy(ak)ból elégtelen vagy rossz érdemjeggyel rendelkeztek.⁵⁹

2. táblázat. Horthy Miklós tanulmányi eredményei

Tanév	Félév	Az évfolyam létszáma	Horthy Miklós			Az évfolyam első összesített eredménye	Az összesített eredmények évfolyamátlagja
			Csoportja	Osztályrangja	Összesített eredménye		
1882/1883	1	36	V	22	33	54	33
1882/1883	2	33	V	24	34	59	38
1883/1884	1	29	IV	18	34	61	42
1883/1884	2	28	III	15	41	65	46
1884/1885	1	27	V	23	41	68	48
1884/1885	2	27	V	21	49	83	58
1885/1886	1	27	IV	22	33	67	38
1885/1886	2	27	V	26	84	154	108

A 2. táblázatból látható, hogy Horthy Miklós teljesítménye az első félév kivételével mindig átlagon aluli volt. Ez azzal magyarázható az 1938-ban – Horthy Miklós jóváhagyásával – megjelent hivatalos életrajz szerint, hogy a tanuláshoz nem sok kedve volt.⁶⁰ Az első év (az 1882/1883. évi tanév) őszi félévének végén a 36 fős évfolyamból a 22. helyen állt a fiatal Horthy. A teljesítményét jelzi az is, hogy az utolsó, az ötödik csoportba osztották be, mivel ábrázoló geometriából megbukott.⁶¹ A 12 vizsgatárgyból ötből ért el elégséges eredményt (német nyelv, természettörténet, kémia, aritmetika, geometria), kettőből jót (földrajz, szépírás) és négyből nagyon jót (angol nyelv, történelem, szabadkézi rajz és szolgálati szabályzat). Horthy Miklós jobb eredményeit azonban lerontotta a bukás ábrázoló

⁵⁹ Statut und Dienst-Vorschriften, 70.

⁶⁰ Doblhoff: *Horthy*, 30–31. (A tanulmányi eredményeit ennél részletesebben ez az életrajz sem mutatja be.)

⁶¹ Horthy Miklós osztályzatai között nem szerepelt a rossz [schlecht].

geometriából.⁶² A tavaszi félévben Horthy teljesítménye tovább romlott. Akkor is az ötödik csoportban volt, mivel kémiából és aritmetikából is megbukott. Az összesített eredménye akkor már átlagon aluli volt. Ennek ellenére három tárgyból ért el nagyon jó (angol nyelv, szabadkézi rajz, szolgálati szabályzat), míg négyből jó (földrajz, történelem, szépiprás, vitorlázás) eredményt. Az elégséges osztályzatok száma négy volt (német nyelv, természettörténet, geometria és ábrázoló geometria).⁶³ Horthy Miklós, annak ellenére, hogy a teljesítménye átlag alatti volt, a második tanévben érte el a legjobb eredményeit: felzárkózott ugyanis az évfolyam középmezőnyébe. Ebben a tanévben egyszer sem bukott meg. Az 1883/1884. évi tanév őszi félévében Horthy a negyedik csoportban, míg a tavaszi félévben a harmadik csoportban volt. Az őszi félévben tíz tárgyból ért el elégséges eredményt (horvát nyelv, történelem, természettörténet, fizika, kémia, aritmetika, geometria, ábrázoló geometria, szabadkézi rajz, vitorlázás), míg a nagyon jó (angol nyelv, szolgálati szabályzat) és a jó (német nyelv, földrajz) osztályzatainak száma kettő-kettő volt. Utóbbiak közül a német nyelvet kell kiemelni, mert ebből a tárgyból feljavult, elégségesből ugyanis jóra javított.⁶⁴ A legjobb eredményét a tavaszi félévben könyvelhette el: a harmadik csoport tagja volt. Az osztályzatait tekintve az elégségesek száma hat volt (horvát nyelv, fizika, kémia, aritmetika, geometria, szabadkézi rajz), míg jó osztályzatot négy (német nyelv, történelem, természettörténet, ábrázoló geometria), nagyon jót (angol nyelv, földrajz és szolgálati szabályzat) három tárgyból kapott.⁶⁵ Ábrázoló geometriából javult a teljesítménye, mivel az első félévben még elégtelen osztályzatot kapott, majd két féléven át elégséges eredménnyel zárt, míg a negyedik félévben jó érdemjegyet szerzett. Természettörténetből is jóra javított elégségesről. A képzés első felében német nyelvből, ábrázoló geometriából, természettörténetből, földrajzból javult a teljesítménye, míg történelemből ingadozott, szabadkézi rajzból pedig romlott. A többi tantárgyból egyenletes teljesítményt nyújtott.⁶⁶

A képzés második felében – egy félév kivételével – végig az ötödik csoportban tartózkodott, minden évben volt tehát egy olyan tantárgy, amelyből megbukott. Emiatt a 27 fős évfolyam utolsó harmadában találjuk, a 21., 22. és a 23. helyeken. Az 1884/1885. évi tanév első félévében a 23. helyen álló Horthy Miklós differenciál- és integrálszámításból bukott meg. Az eredményei azonban nem tekinthetők teljesen rossznak, mivel csak három tárgyból volt elégséges osztályzata (horvát nyelv, fizika, földi navigáció), míg négyből nagyon jó (angol nyelv, szabadkézi rajz, vitorlázás, a haditengerészet és a hadsereg szervezete), hatból pedig jó eredménnyel (német nyelv, földrajz, történelem, tüzérségi ismeretek,

⁶² HL Personalia VII. 186. 205. d. A fiumei cs. és kir. haditengerészeti akadémia I. évfolyamának 1882/1883. évi 1. félévi vizsgáival kapcsolatos iratok. 1–15.; ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1883. Kt. 181. V 7/1. Nr. 215.

⁶³ HL Personalia VII. 186. 205. d. A fiumei cs. és kir. haditengerészeti akadémia I. évfolyamának 1882/1883. évi záróvizsgáival kapcsolatos iratok. 3–7.; ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1883. Kt. 181. V 7/4. Nr. 1332. és 1932.

⁶⁴ HL Personalia VII. 186. 205. d. A fiumei cs. és kir. haditengerészeti akadémia II. évfolyamának 1883/1884. évi 1. félévi vizsgáival kapcsolatos iratok. 4–6.; ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1884. Kt. 194. V7/1. Nr. 286.

⁶⁵ HL Personalia VII. 186. 205. d. A fiumei cs. és kir. haditengerészeti akadémia II. évfolyamának 1883/1884. évi záróvizsgáival kapcsolatos iratok. 4–6.; ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1884. Kt. 194. V7/4. Nr. 1735.

⁶⁶ Az adott tantárgyból féléveken át azonos jegyet kapott.

tengerészeti adminisztráció, szolgálati szabályzat) zárta a félévét.⁶⁷ A következő félévben kicsit javított az osztályrangján, de továbbra is az ötödik csoport tagjai között találjuk. Ebben a félévben csillagászati navigációból bukott meg. A szeptember 18-i pótvizsgán⁶⁸ elérte az elégséges szintet. Ez helytálló az összes többi pótvizsga esetében is: végül azokon is megfelelt az elégségeshez szükséges követelményeknek. Az osztályzatainak megoszlásáról elmondható, hogy elégséges (horvát nyelv, fizika, földi navigáció, meteorológia; differenciál- és integrálszámítás), jó (német nyelv, történelem, tűzérési ismeretek, vitorlázás, tengerészeti adminisztráció) és nagyon jó (angol nyelv, földrajz, szabadkézi rajz, a haditengerészet és a hadsereg szervezete) osztályzatokból is öttel rendelkezett.⁶⁹ Az utolsó tanév első félévének végén a negyedik csoportba sorolták be, de továbbra is az évfolyamutolsók közé tartozott. Az utolsó előtti féléve meglehetősen egyhangúra sikerült: nyolc tárgyból ért el elégséges (horvát és olasz nyelvek, gyakorlati geometria, földi navigáció, meteorológia, hajógépészeti ismeretek, hajómanőver) eredményt, míg kettőből jót (hajóépítési ismeretek, szolgálati szabályzat) és nagyon jót (angol nyelv, tengeri taktika).⁷⁰ A képzés második felében – nem ideértve a záróvizsgát – Horthy Miklós néhány tárgy kivételével (földrajz, differenciál- és integrálszámítás, vitorlázás) alapvetően egyenletes teljesítményt nyújtott.

Horthy Miklós tanulmányi eredményével kapcsolatosan a legnagyobb jelentősége a záróvizsgának volt. Az ott elért vizsgaeredmény alapján felállított rangsor szerint kerültek ugyanis az Akadémia növendékei 2. osztályú tengerészcadétként a tisztikarba.⁷¹ Horthy Miklós korábbi tanulmányi eredményeivel ez a besorolás tehát nem függött össze. Azonban – az előzmények ismeretében – abban semmi meglepő nincs, hogy nem túl jó eredménnyel tette le 1886. június 10-e és 26-a között a záróvizsgáját.⁷² A fiumei Haditengerészeti Akadémia parancsnoka június 25-én jelentette, hogy Bárdos József, Horthy Miklós és Gustav Nauta nem tudta minden tárgyból letenni a záróvizsgát.⁷³ Horthy Miklós gyakorlati geometriából bukott meg.⁷⁴ A záróvizsga eredményeit a 3. táblázat tartalmazza. Ebből jól látható, hogy a legtöbbször elégséges osztályzatot kapott (30 tárgyból 16 esetében). Az osztályzatai és a bukás miatt Horthy az évfolyamutolsók közé került. Az 1886. október 7-i utóvizsgán az is kiderült, hogy hányadik lesz a rangsorban: elégséges ered-

⁶⁷ HL Personalia VII. 186. 205. d. A fiumei cs. és kir. haditengerészeti akadémia III. évfolyamának 1884/1885. évi 1. félévi vizsgáival kapcsolatos iratok. 5–7.; ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1885. Kt. 212. V7/2. Nr. 378.

⁶⁸ *Statut und Dienst-Vorschriften*, 71–72., 76–77.

⁶⁹ HL Personalia VII. 186. 205. d. A fiumei cs. és kir. haditengerészeti akadémia III. évfolyamának 1884/1885. évi záróvizsgáival kapcsolatos iratok. 4–6., 9–10.; ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1885. Kt. 212. V7/4. Nr. 1912., 3044.

⁷⁰ HL Personalia VII. 186. 205. d. A fiumei cs. és kir. haditengerészeti akadémia IV. évfolyamának 1885/1886. évi 1. félévi vizsgáival kapcsolatos iratok. 5–7. o.; ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1886. Kt. 227. V7/1. Nr. 195.

⁷¹ *Statut und Dienst-Vorschriften*, 77–78.; *Organische Vorschrift für das Personale der k. u. k. Kriegs-Marine*. Wien, 1891. X. (Hauptstück. Rang-Bestimmung) 3.; Dora Lauffer: *Die Wellen. Altösterreichische Familiensaga zwischen Adria und Schlesien*. H. n., 1989. 216–217.

⁷² HL Personalia VII. 186. 205. d. A fiumei Haditengerészeti Akadémia 1885/1886. évi záróvizsgarendjének felterjesztése; ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1886. Kt. 227. V7/2. Nr. 911.

⁷³ ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1886. Kt. 227. V7/2. Nr. 1187–1188.

⁷⁴ HL Personalia VII. 186. 205. d. A záróvizsgával kapcsolatos iratok. 13–14., 16–18.; ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1886. Kt. 227. V7/2. Nr. 1218.

ménnyel – két társával együtt – átment a vizsgán, így a 26. helyen végzett.⁷⁵ Horthy Miklós volt az utolsó előtti az évfolyamából: ezzel a legrosszabb eredményét érte el az 1882 és 1886 közötti képzés ideje alatt.

3. táblázat. Horthy Miklós záróvizsga-eredményei

Kiváló	magyar nyelv
Nagyon jó	földrajz, szabadkézi rajz, a hadsereg és a haditengerészet szervezete
Jó	angol nyelv, történelem, szépírás, tüzérségi ismeretek, vitorlázás, tengerészeti adminisztráció, tengeri taktika, szolgálati szabályzat
Elégséges	német nyelv, horvát nyelv, olasz nyelv, természettörténet, fizika, differenciál- és integrálszámítás, kémia, aritmetika, geometria, ábrázoló geometria, földi navigáció, csillagászati navigáció, meteorológia, tengeri jog, hajóépítési ismeretek, hajógépészeti ismeretek, hajózási manőver
Elégtelen	gyakorlati geometria (utóvizsga után: elégséges)

A tantárgyak harmadik csoportjába tartozó katonai és tengerészeti gyakorlatok nem számítottak bele a hallgatók összesített eredményébe, így külön kell róluk szólni. Az április, május és június hónapokra beosztott gyakorlati tárgyakból Horthy Miklós eredményei meglehetősen jók voltak. A huszonnégy érdemjegyből csak négy elégséges, a többi osztályzat jó vagy nagyon jó volt. Ezek a gyakorlati tárgyak – amelyeken kötelező volt részt venni – lényegében előkészítették a terepet a nyári behajózásoknak, melyekre július 1-je és szeptember 15-e között került sor. Júliusban az első évesek behajózása történt, majd azt követően a másod- és harmadévesekre került sor. A júliusi egy hónapos gyakorlat az adriai partoknál zajlott, a hathetes behajózás azonban már távolabbi, Földközi-tengeri célpontokat is elért.⁷⁶ Az utak során mód nyílt a tanév során megtanult gyakorlati alkalmazására, a megszerzett tudás elmélyítésére és a tapasztalatszerzésre. A behajózásokon kifejezetten gyakorlati képzésben részesültek: például tüzérségi oktatás és gyakorlatok, manőverezés, illetve navigációs szolgálat.⁷⁷ A nyári szünet a behajózást megelőző vagy azt követő időszakban volt.⁷⁸ Ennek megfelelően Horthy Miklós és évfolyamának első útjai az Adrián történtek a Donau korvett fedélzetén.⁷⁹ Az 1883/1884. tanév végén a Saida korvett már a görög partokat is elérte,⁸⁰ míg a következő évben már Nápoly volt az úti cél az Erzherzog Friedrich korvett fedélzetén.⁸¹ A harmadik évfolyamot elvégzett hallgatónak kötelező volt privát hajónaplót vezetniük, hogy ebbe a kö-

⁷⁵ HL Personalia VII. 186. 205. d. Az utóvizsga jegyzőkönyve. 32., 35–36.; ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1886. Kt. 227. V 7/2. Nr. 2004.

⁷⁶ Alfred Frh. v. Koudelka: *Die k. u. k. Kriegsmarine*. Wien, 1899. (Reprint: Schleinbach, 2011) 444.

⁷⁷ *Statut und Dienst-Vorschriften*, 112–115.

⁷⁸ Koudelka: *Die k. u. k. Kriegsmarine*, 444.

⁷⁹ ÖStA KA, NMA. MS, PK. 1883. Kt. 181. V 6/3. Nr. 405., 1406., 1482., 1566. és 1586.

⁸⁰ Uo. 1884. Kt. 194. V 6/5. Nr. 2330. és 2535.

⁸¹ Uo. 1885. Kt. 212. V 6/5. Nr. 2572., 2671., 2813. és 2921.

telezettségbe is beletanuljanak, majd a behajózás végeztével, már az új tanév elején, útleírást kellett készíteniük.⁸²

Horthy Miklós tanulmányi eredményeinek ismertetéséhez a fegyelmi ügyeinek rövid bemutatása is hozzátartozik. Ezzel kapcsolatban kirívó esetet nem ismerünk. Ez azt jelenti, hogy az évfolyam többi tagjához hasonlóan a fiatal Horthy is részesült az iskolai rend megsértése miatt különféle büntetésekben, de ezek nem estek a legszigorúbb megítélés alá,⁸³ nem befolyásolták hátrányosan tanulmányi előmenetelét. A büntetési jegyzőkönyvek kivonata [Auszug aus den Straf Protokollen] szolgál forrásul ezekben az esetekben, azonban az egyes ügyek részletesebb leírásait ezek nem tartalmazzák. Az első félévben többek között az oktatás alatti figyelmenlenségért és rendetlenségért büntették meg.⁸⁴ A következő félévben három alkalommal volt fegyelmi ügye hanyagságért, rendetlenségért és engedetlenségért, amelyek következménye egy-két napos iskolafogság volt.⁸⁵ Az iskolafogságban az így megbüntetett diáknak a szabadidő alatt felügyelet mellett az egyik tanulószobában kellett tartózkodnia, ahol a számára kiosztott feladatot kellett megoldania.⁸⁶ Az 1883/1884. évi tanév őszi félévében az oktatás megzavarásáért büntették.⁸⁷ A tavaszi félévben különféle okokból (például nem kelt fel idejében) több alkalommal iskolafogságra ítélték. Ebben a félévben történt, 1884. március 3-án, hogy az engedélyezett időn kívül akart a tanulószobára menni. Az oka nem ismert. Ennek következménye szintén iskolafogság lett.⁸⁸ Nem tudjuk, hogy mikor történt az az eset – és azt sem, hogy mi lett a következménye, ha lett –, amelyet Doblhoff Lily ír le a Horthy Miklósról írt életrajzában, de hasonló lehetett, mint az 1884. március 3-i. Az életrajz szerint Horthy az egyik évfolyamtársával, Arthur von Khuepachhal behatolt a fizikai laboratóriumba, „ebbe a mindig gondosan elzárt szentélybe”. Horthy és Khuepach „felmászott erkélyekre, fel a tetőre, átkapaszkodtak korlátokon, kéményeken s a felső ablak keskeny tolható részén át végül tényleg bejutottak a laboratóriumba”.⁸⁹ Az 1884/1885. évi tanév második félévi ügyei közül azt emelhetjük ki, hogy egyszer a vívás (március 17-én), máskor az angolórán (április 22-én) nem vett részt.⁹⁰ Hasonló példák említhetők az utolsó tanévből is.⁹¹

⁸² *Statut und Dienst-Vorschriften*, 115–116.

⁸³ Uo. 119–120.

⁸⁴ ÖStA KA, NMA, MS, PK. 1883. Kt. 181. V 7/1. Nr. 215.

⁸⁵ Uo. Nr. 1332.

⁸⁶ *Statut und Dienst-Vorschriften*, 121.

⁸⁷ ÖStA KA, NMA, MS, PK. 1884. Kt. 193. V 2/11. Nr. 286.

⁸⁸ Uo. 1884. Kt. 194. V 7/4. Nr. 1735.

⁸⁹ Doblhoff: *Horthy*, 31.

⁹⁰ ÖStA KA, NMA, MS, PK. 1885. Kt. 211. V 2/8. Nr. 1998.

⁹¹ ÖStA KA, NMA, MS, PK. 1886. Kt. 227. V 7/1. Nr. 195.

Kitekintés

Horthy Miklóst az utóvizsga letétele után, 1886. október 7-én sorolták be 2. osztályú tengerészkadétként az Osztrák–Magyar Monarchia haditengerészetének tisztikarába.⁹² Ezt követően, két éven keresztül tartott a kadétek behajózása, amely előfeltétele volt az 1. osztályú tengerészkadéttá történő kinevezéshez.⁹³ Ez alatt a két év alatt, amely a tengerésztiszti vizsgára való felkészülést segítette elő, hat hajón (Radetzky, Erzherzog Albrecht, Laudon, Hum, Don Juan de Austria, Prinz Eugen, Laudon) teljesített szolgálatot.⁹⁴ Horthy 1888. szeptember 23-án jelentkezett a vizsgára, mert november elsejével elérte a kétéves behajózási időszakot.⁹⁵ A vizsga előtt a jelentkezőket beosztották az egyik iskolahajóra, ahol hathetes felkészülésre került sor.⁹⁶ 1888 őszén a Habsburg iskolahajót használták erre a célra.⁹⁷ A tengerésztiszti vizsga két részből állt: gyakorlati és elméleti vizsgából. A gyakorlati vizsgára Polában, az elméleti részre Fiumében került sor. A vizsgát évente két alkalommal lehetett letenni: március–áprilisban és november–decemberben. A gyakorlati rész volt előbb, március vagy november végén, azt követte a következő hónap elején az elméleti vizsga.⁹⁸ Horthy Miklósnak nem sikerült elsőre átmennie a tengerésztiszti vizsgán. A vizsga gyakorlati részét (nyolc tárgyból) elégséges összesített eredménnyel sikerült letennie.⁹⁹ Az elméleti vizsgán azonban, amely kilenc vizsgatárgyból állt, négy tárgyból (a hajózás tudománya [navigáció], a hajóépítés alapjai, a tengeri és szárazföldi számítások, meteorológia) megbukott.¹⁰⁰ Emiatt a tengerésztiszti vizsga második részét meg kellett ismételnie. Erre egy évvel később, 1889 decemberében került sor, amikor elégséges eredménnyel tette le az újabb vizsgát a megnevezett tárgyakból. A vizsga összesített eredménye is elégséges volt.¹⁰¹ A tengerésztiszti vizsgát követően 1890 januárjában nevezték ki Horthy Miklóst 1. osztályú tengerészkadéttá.¹⁰²

Horthy Miklóst az ezt követő években az évfolyamtársaihoz képest mindig utolsóként léptették elő, mivel az évfolyamból 1886 őszén utolsó előttiként rangsorolták őt az Osztrák–Magyar Monarchia haditengerészetének tisztikarába.¹⁰³ Horthy Miklós záróvizsga-eredménye tehát a későbbi előléptetéseire is kihatott.

⁹² Az évfolyam többi tagját a sikeres záróvizsgát követően 1886. június 27-én sorolták be a tisztikarba. *Rangs- und Eintheilungs-Liste der k.k. Kriegsmarine. Richtig gestellt bis 15 November 1886.* Wien, 1886. 20–21.

⁹³ *Organische Vorschrift für das Personale der k. u. k. Kriegs-Marine.* Wien, 1890. IX. (Hauptstück. Beförderung) 1–2.; *Organische Vorschrift für das Personale der k. u. k. Kriegs-Marine.* Wien, 1891. V. (Hauptstück. Prüfungen) 49.

⁹⁴ ÖStA KA, NMA. Marinesektion des Kriegsministeriums, I. Geschäftsgruppe (= Ms. I. G. G.) 1888. Kt. 469. B/3/6 Nr. 8206.

⁹⁵ ÖStA KA, NMA. Ms. I. G. G. 1888. Kt. 469. B/3/6 Nr. 8206.

⁹⁶ *Organische Vorschrift für das Personale der k. u. k. Kriegs-Marine.* Wien, 1896. VI. (Hauptstück. Ausbildung) 34–35.

⁹⁷ *Rangs- und Eintheilungs-Liste der k.k. Kriegsmarine. Richtig gestellt bis 15 November 1888.* Wien, 1888. 123.; ÖStA KA, NMA. Ms. I. G. G. 1888. Kt. 469. B/3/6 Nr. 8206.

⁹⁸ *Organische Vorschrift für das Personale*, V. 49.

⁹⁹ ÖStA KA, NMA. Ms. I. G. G. 1888. Kt. 469. B/3/10 Nr. 9996.

¹⁰⁰ ÖStA KA, NMA. Ms. I. G. G. 1888. Kt. 469. B/3/10 Nr. 10282.

¹⁰¹ ÖStA KA, NMA. Ms. I. G. G. 1889. Kt. 494. B/2/6 Nr. 7468., B/2/9 Nr. 9125.

¹⁰² ÖStA KA, NMA. Ms. I. G. G. 1889. Kt. 494. B/2/8 Nr. 9404.

¹⁰³ Ennek hátteréhez lásd Lauffer: *Die Wellen*, 216–217.; *Organische Vorschrift für das Personale der k. u. k. Kriegsmarine.* Wien, 1891. X. (Hauptstück. Rang-Bestimmung) 3.